

<https://doi.org/10.15407/socium2024.03-04.117>
УДК 316

Creative Commons Attribution 4.0 International

Хрустальов Ф.С., канд. соціол. наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи, Класичний приватний університет, вул. Жуковського, 70-Б, Запоріжжя, 69002, Україна, email: f.khrustaliiov@gmail.com, ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0004-5584-2616>,
Ашурбеков А.А., канд. соціол. наук, директор Агенції регіонального розвитку Запорізької області, просп. Соборний, 164, Запоріжжя, 69001, Україна, email: askad.ashurbekov@gmail.com, ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0000-1678-4944>

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ ЩОДО СИТУАЦІЇ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ (ЗА ДАНИМИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)

У статті розглянуто результати опитування громадської думки внутрішньо переміщених осіб щодо ситуації на тимчасово окупованих територіях. Опитано 2641 особу в м. Запоріжжі та Запорізькому районі з квітня по липень 2024 р. Виявлено, що більшість наративів, які транслює російська пропаганда, не підтримуються опитаними, тобто пропаганда переважно не впливає на внутрішньо переміщених осіб. Респонденти вважають, що добре живуть на тимчасово окупованих територіях тільки колаборанти або пенсіонери, які отримують дві пенсії – українську та російську. Крім того, вони вважають, що окупаційна влада використовує захоплені території виключно у власних інтересах та/або для пропагандистських цілей. Переважна більшість опитаних погоджується з тим, що Росія спрямовує ресурси та діяльність на тимчасово окупованих територіях для досягнення власних стратегічних цілей. Частина респондентів вважає, що присутність російських військ створює постійну загрозу для місцевого населення. Водночас більшість опитаних не підтримують твердження, що якість медичних послуг в умовах окупації перевищує рівень, наявний до війни під контролем України. Окремо респонденти зазначають, що окупаційна влада часто приписує собі досягнення, реалізовані українським урядом до початку війни. Крім того, більшість опитаних висловили впевненість у тому, що Україна поверне контроль над окупованими територіями, а також рішуче відкинули твердження про обстріли цивільних збройними силами України. Респонденти переважно не погоджуються з тим, що українські медіа подають викривлену інформацію, при цьому вони демонструють високу обізнаність про пропагандистський характер російських медіа та їхню схильність до дезінформації.

Ключові слова: жителі тимчасово окупованих територій, внутрішньо переміщені особи, соціологічне дослідження, російська пропаганда, громадська думка.

Khrustaliiov F.S., PhD in Sociology, Associate Professor of the Department of Sociology and Social Work, Classical Private University, 70-B, Zhukovsky Str., Zaporizhzhia, 69002, Ukraine, email: f.khrustaliiov@gmail.com, ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0004-5584-2616>,
Ashurbekov A.A., PhD in Sociology, Director of the Regional Development Agency of Zaporizhzhya Region, 164, Sobornyi Ave., Zaporizhzhia, 69001, Ukraine, email: askad.ashurbekov@gmail.com, ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0000-1678-4944>

**PUBLIC OPINION OF INTERNALLY DISPLACED PERSONS
OF THE ZAPORIZHZHIA REGION REGARDING THE SITUATION
IN THE TEMPORARILY OCCUPIED TERRITORIES
(ACCORDING TO A SOCIOLOGICAL SURVEY)**

The article examines the results of a public opinion survey of internally displaced persons (IDPs) on the situation in the temporarily occupied territories. 2,641 people were surveyed in the city of Zaporizhzhia and Zaporizhzhia district from April to July 2024. It is noted that most of the narratives broadcast by russian propaganda are not supported by the respondents, that is, propaganda mainly does not affect IDPs. Respondents believe that only collaborators or pensioners who receive two pensions – Ukrainian and russian – live well in the temporarily occupied territories. They also believe that the occupying authorities use the occupied territories exclusively in their own interests or for propaganda purposes. The vast majority of survey participants agree that russia directs resources and activities in the temporarily occupied territories to achieve its own strategic goals. A significant part of the respondents also believes that the presence of russian troops poses a constant threat to the local population. At the same time, the majority of respondents do not support the statement that the quality of medical services under occupation exceeds the level that existed before the war under the control of Ukraine. Separately, respondents note that the occupation authorities often attribute to themselves the achievements made by the Ukrainian government before the war. In addition, the majority of respondents expressed confidence that Ukraine will regain control over the occupied territories, and also resolutely rejected the statements about the shelling of civilians by the Armed Forces of Ukraine. Respondents mostly disagree that the Ukrainian media provide distorted information. At the same time, they demonstrate a high awareness of the propaganda nature of russian media and their tendency to disinformation.

Keywords: residents of temporarily occupied territories, internally displaced persons, sociological research, russian propaganda, public opinion.

Гібридний характер війни в Україні передбачає протистояння в інформаційній сфері. Ворожа пропаганда намагається шляхом фейків і брехливих наративів надавати невірну інформацію щодо всіх аспектів війни. Одним з таких аспектів є становище громадян України на окупованих територіях, характеристика соціальних та економічних умов життя на цих територіях у цілому. Ворожа пропаганда стверджує, що піклується про українців, які залишилися на окупованих територіях, що матеріальне забезпечення, медична допомога тощо тепер є кращими, ніж було раніше. Це робиться для того, щоб спонукати колишніх жителів окупованих територій повертатися додому і тим закріпити не тільки фізично, але й ментально нові території за Росією. Тому особливо важливим об'єктом пропаганди є ті жителі, які покинули свої домівки на захоплених ворогом територіях і стали в Україні переміщеними особами, тобто фактично біженцями.

Отже, важливо виявити, чи є ефективною ворожа пропаганда, якої думки внутрішньо переміщені особи (ВПО) щодо соціального забезпечення, умов життя на територіях, які вони покинули через війну. Одним з каналів комунікації для ВПО є родичі та знайомі, які залишаються жити на тимчасово окупованих територіях (ТОТ).

Думка цієї категорії українських громадян, що склалась у результаті спілкування з респондентами, які покинули свої домівки, впливає на громадську думку ВПО щодо становища на окупованих територіях.

Мета статті – виявити частоту спілкування ВПО з жителями ТОТ, обізнаність про інструменти комунікації з жителями ТОТ, розпізнавання ВПО основних пропагандистських наративів і громадську думку ВПО щодо тверджень російської пропаганди про становище жителів ТОТ.

Соціологія окупації активно порушується в Україні в роботах О.С. Зубченко [1; 2, с. 85]. Відповідна тематика розглядається в роботах Н.В. Коваліско та С.М. Бубняк. У своїй монографії вони аналізують соціальне самопочуття ВПО в Україні, пропонуючи концептуальну схему його вимірювання та визначаючи основні чинники впливу на загальнонаціональному рівні [3]. Питання впливу соціальних конфліктів на процеси адаптації та інтеграції ВПО у новий соціокультурний простір розглядаються в роботі М.Н. Єніна та Л.В. Бенедисюк [4, с. 76].

Упродовж квітня – липня 2024 р. громадською організацією “YES” у місті Запоріжжі та в Запорізькій області проводилося опитування громадської думки ВПО щодо ситуації на ТОТ. Протягом цього періоду проведено 149 груп впливу, в яких взяли участь 2641 респондент (чоловіки й жінки різного віку, які представляли майже всі тимчасово окуповані громади Запорізької області). Групи впливу – це модифікована процедура фокус-груп, у межах якої учасники, крім відповіді на запитання анкети, брали участь в обговореннях і дискусіях, модерованих фаховим психологом. Головною умовою скринінгу для залучення до дослідження було підтверджене спілкування з родичами, які залишилися на ТОТ.

Вибірка мала цільовий (цілеспрямований) характер, оскільки залучалися виключно ВПО, які підтримують контакт із жителями ТОТ. Первинний пошук учасників здійснювався через районні хаби та центри допомоги ВПО. Оскільки дослідження передбачало роботу зі спеціальною групою (ВПО, які мають комунікацію з жителями ТОТ), результати не претендують на репрезентативність стосовно всієї сукупності ВПО в Україні. Водночас значна кількість опитаних (понад дві з половиною тисячі респондентів) дозволяє отримати попередні валідні оцінки та виявити певні тенденції.

Опитування відбувалося безпосередньо в рамках сесій груп впливу. Спочатку учасникам пропонували заповнити анкету, що містила декілька тематичних блоків із закритими та відкритими запитаннями. Надалі відбувалося групове обговорення, в якому поглиблено вивчалися мотиви та настанови респондентів щодо подій на ТОТ. Крім того, у дискусії перевірялася реакція на низку тверджень, що частково відтворювали проросійські наративи з місцевих медіа ТОТ, щоб виявити рівень критичної оцінки та вплив пропаганди на учасників. Участь у дослідженні була анонімною та конфіденційною.

Анкета складалася з блоків, присвячених демографічним характеристикам респондентів, інтенсивності та форматам комунікації з жителями ТОТ, оцінці інформаційних джерел і рівня довіри до них, ставленню до проросійських наративів.

Загальна кількість осіб, яким було запропоновано участь у дослідженні, становила 3000 осіб, із них 2641 погодився та взяли участь в анкетуванні. Відповідно, рівень

залученості становив 88%. Такий високий показник пояснюється зацікавленістю ВПО у висловленні власної позиції, можливістю отримати психологічну підтримку та консультації, що також надавалися під час роботи груп.

Методологічні обмеження зумовлені такими факторами:

1. Обмежена репрезентативність: цілеспрямована вибірка відображає лише досвід ВПО, які зберігають зв'язок із жителями ТОТ і взяли участь у “групах впливу”, тому узагальнення результатів на всіх ВПО України можливо лише частково. При цьому кількість ВПО у Запорізькій області становить близько 230 тис. осіб, тобто фактично було проанкетовано близько 1% всіх ВПО.

2. Соціальна бажаність: через контекст воєнного стану та підвищену емоційну залученість респонденти могли бути більш схильними до відповідей, які вважаються “правильними” або “прийнятними” у публічному дискурсі.

3. Вплив атмосфери груп: хоча модерація здійснювалася професійними психологами, груповий формат міг стимулювати конформізм або, навпаки, посилювати полярні висловлювання. Проте анкетування проводилося перед початком обговорення, тобто до початку внутрішньогрупової динаміки.

Попри наведені обмеження, отримані дані дають змогу глибше зрозуміти комунікаційні практики, потреби й складнощі ВПО, які підтримують зв'язок з жителями ТОТ, та окреслити напрями подальших досліджень у цій сфері.

Демографічна структура вибірки має такий вигляд. Третину респондентів становлять представники вікової групи 60+ років; 48–59 років – 24,7%, 38–47 років – 23,1%; 28–37 років – 11,0%; 18–27 років – 9,3% (рис. 1).

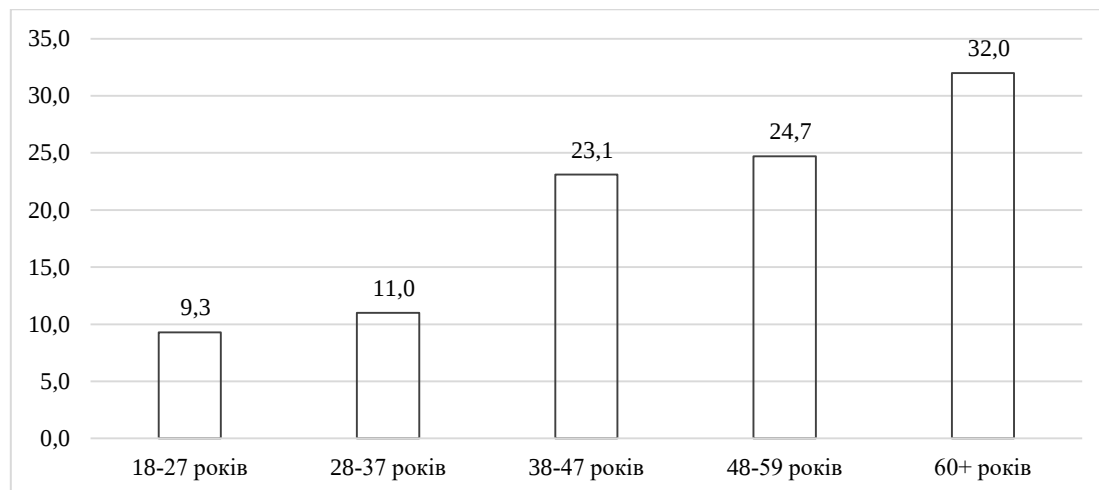

Рис. 1. Віковий розподіл вибіркової сукупності, N = 2641, %

За статтю структура вибірки має такий вигляд: 26,5% респондентів становлять чоловіки, 73,5% – жінки (рис. 2). Серед учасників груп впливу 13,6% є особами з інвалідністю.

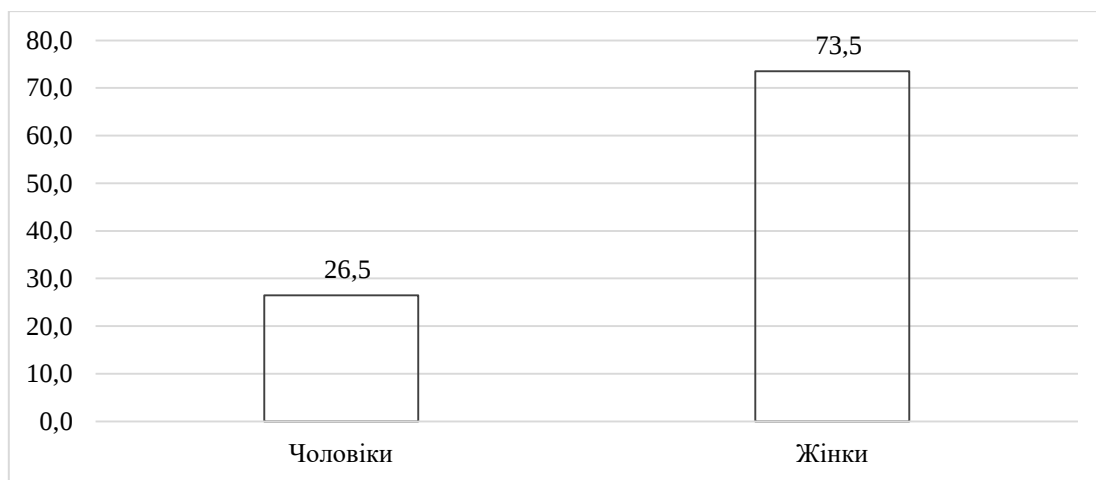

Рис. 2. Розподіл вибіркової сукупності за статтю, N = 2641, %

За розподілом відповідей респондентів на запитання: “Хто з близьких залишився у Вас на ТОТ?”, найменше молоді: категорія “син/донька” становить 5,2%. Можемо стверджувати про високий рівень повноцінності сімей, адже категорія “чоловік/дружина” має 8,1%, а отже, з окупації люди виїжджають сім’ями. У цілому в опитаних на ТОТ залишилися переважно далекі родичі (категорія “інші родичі” набрала 55,4%), “мати/батько” залишилися у третини учасників груп впливу, ще у 29% там залишилися брат або сестра (рис. 3).

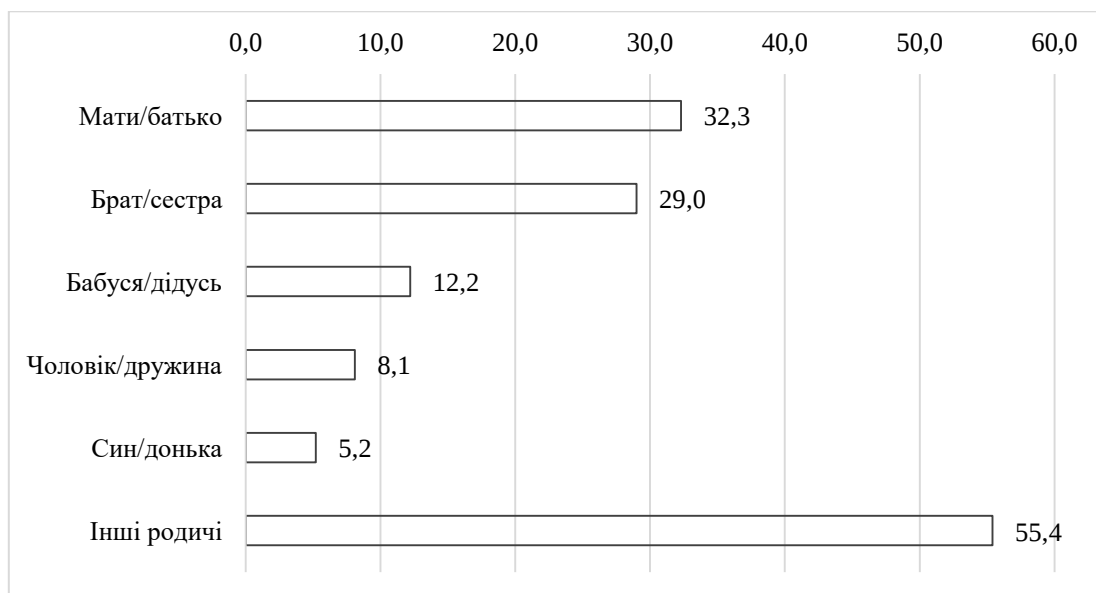

Рис. 3. Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Хто з близьких залишився у Вас на ТОТ?”, N = 2641, %

Найбільша частка респондентів (40,5%) повідомляє про невелику кількість знайомих (до 5 осіб), що залишилися на ТОТ, ще майже п'ята частка (21,1%) визначає цей діапазон як 5–15 осіб. Водночас приблизно десята частка (10,4%) має від 15 до 30 знайомих на ТОТ, а доволі незначні групи (3,7% і 2,0% відповідно) вказують на 30–50 та 50–100 знайомих. Серед опитаних 2,2% називають понад 100 знайомих, які залишилися на окупованих територіях; 16,7% респондентів характеризують їхню кількість як “багато”, 3,3% – як “мало” (рис. 4). Такий розподіл свідчить про широкий спектр соціальних контактів і підкреслює неоднорідність ситуації з комунікацією між людьми, які перебувають на підконтрольних та окупованих територіях.

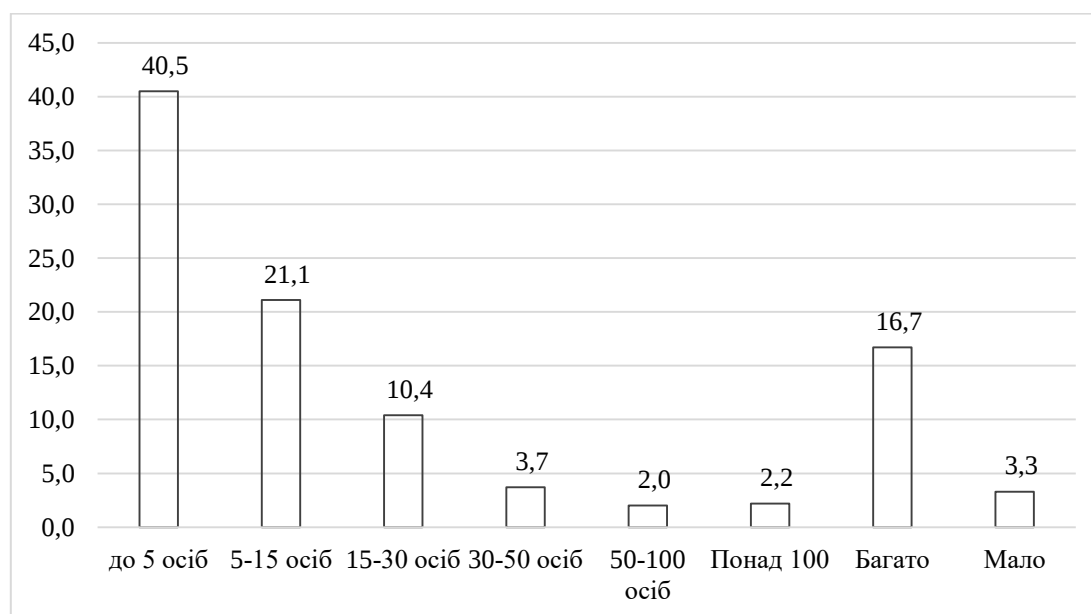

Рис. 4. Агреговані відповіді респондентів на запитання про кількість їхніх знайомих, що залишилися на ТОТ, N = 2641, %

Щодо використання засобів комунікації на ТОТ, то відповідно до даних опитування найбільш доступним і широко використовуваним засобом комунікації на ТОТ є месенджер Телеграм, доступність якого зазначили 82,2% респондентів, а для спілкування його використовують 76,3% (рис. 5).

Це пояснюється тим, що окупаційна влада активно забороняє використовувати інші месенджери та впроваджує санкції щодо їх застосування. До інших поширених платформ належать Вайбер (доступність – 47,7%, використання – 34,8%) і Ватсап (доступність – 31,4%, використання – 22,9%); найменш поширеним засобом є телефонний зв'язок, який функціонує лише періодично та переважно в районах, наближених до підконтрольних Україні територій. Платформа “Зум” також демонструє низький рівень застосування.

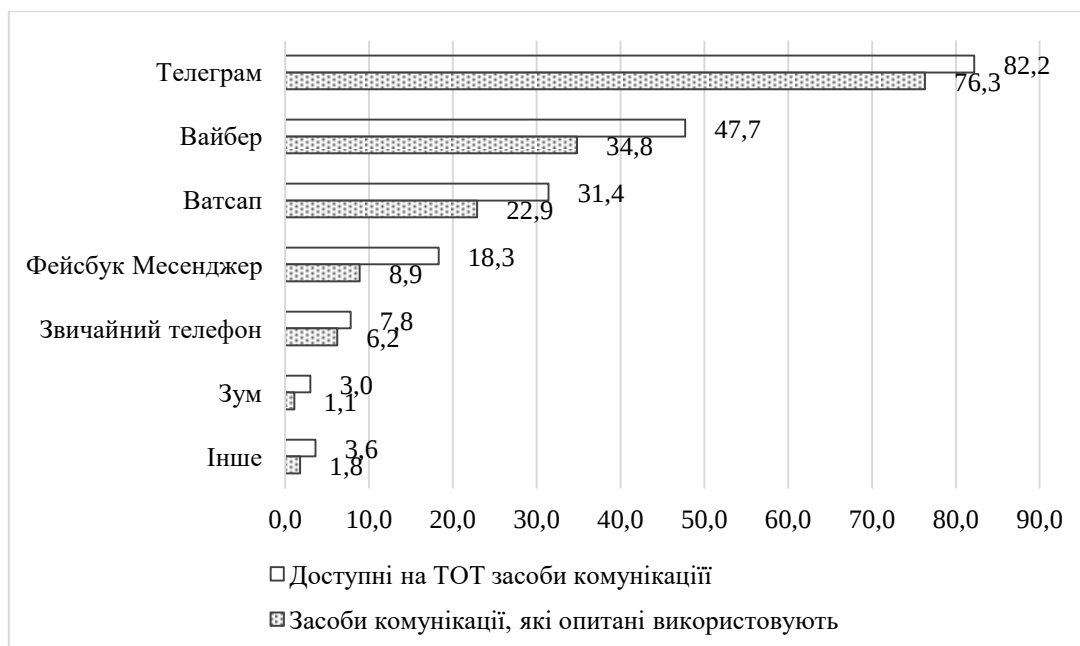

Рис. 5. Порівняння відповідей респондентів на запитання про доступні засоби комунікації на ТОТ та користування безпосередньо ними, N = 2641, %

Респонденти зазначають, що більшість населення ТОТ становлять люди похилого віку, яким складно опановувати новітні технології та адаптуватися до використання сучасних комунікаційних застосунків. Половина опитаних (49,2%) не використовує відеозв'язок у спілкуванні з особами, які залишаються на ТОТ, ще третина (34,4%) застосовують його лише періодично (рис. 6).

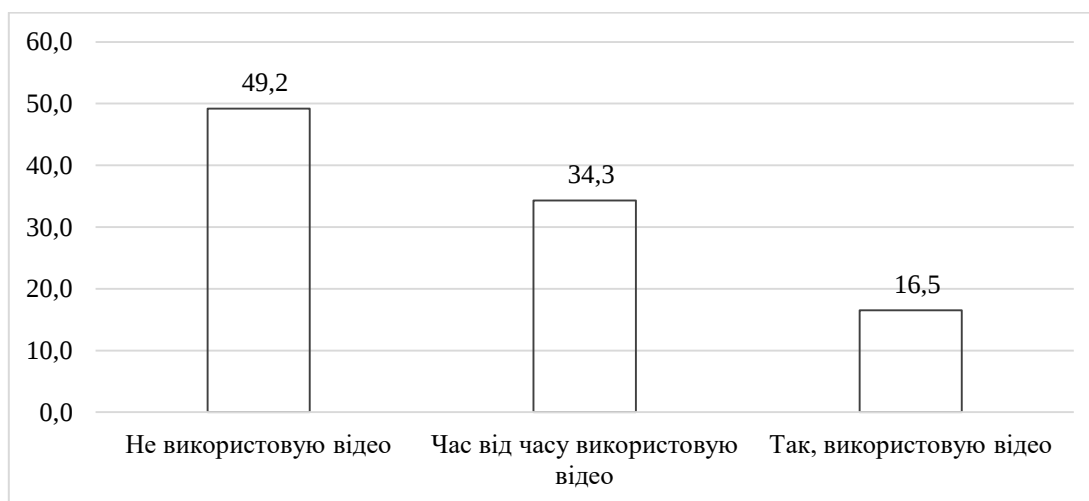

Рис. 6. Використання відеозв'язку під час дзвінків на ТОТ, N = 2641, %

Основною перешкодою для частішого спілкування з близькими на ТОТ є такі технічні проблеми, як відсутність інтернету, електропостачання та зв'язку – 58,1%. Інші фактори включають небезпеку для жителів ТОТ – 5,4%, можливість прослуховування з боку окупаційної влади – 3,2%, відмінність у поглядах – 3,2%, нестачу часу – 2,5%, психологічний дискомфорт – 1%, страх і загрози – 1,6%, а також загальні обставини війни й окупації – 2,4% (рис. 7).

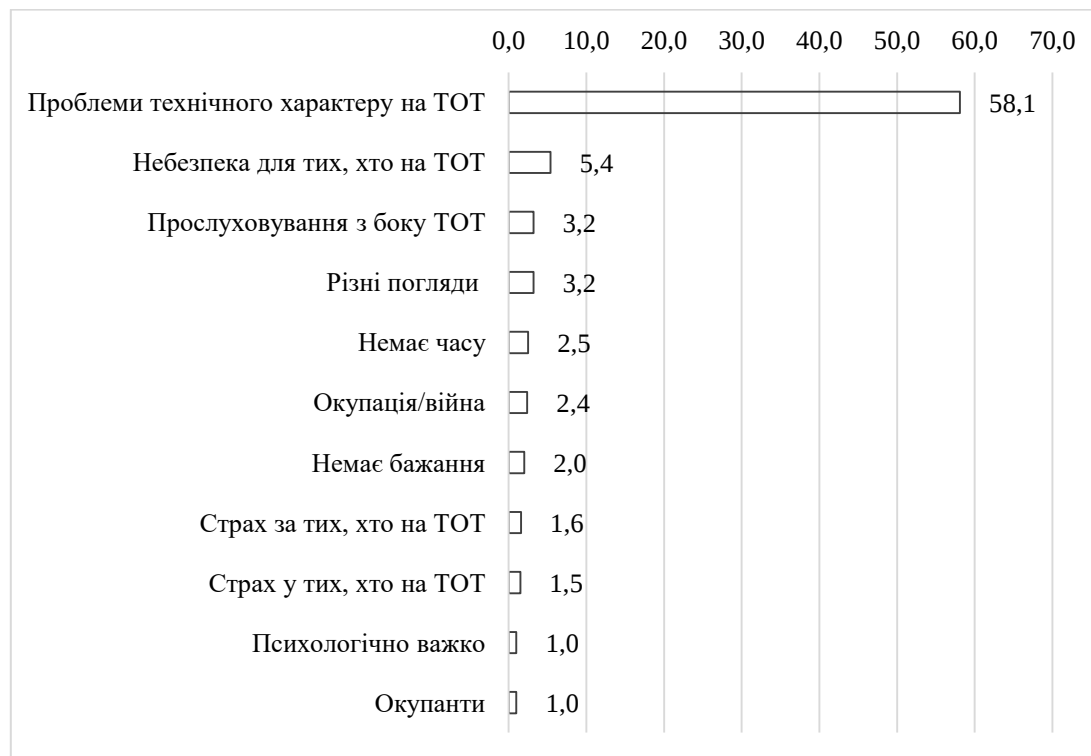

Рис. 7. Чинники, що заважають спілкуватися з особами, які залишилися на ТОТ (можна було вказати декілька варіантів), N = 2641, %

Згідно з результатами дослідження, 73,3% респондентів не погоджуються з тим, що на ТОТ можна вільно обговорювати будь-які теми, ще 23,4% поділяють думку “скоріше, ні” (рис. 8). Це пояснюється високим рівнем небезпеки на окупованих територіях. Щодо інформаційного обміну, то третина респондентів чули від жителів ТОТ інформацію про підконтрольні Україні території, проте значна частка про обмін інформацією не повідомила. Це вказує на обмежену доступність новин та інформації на ТОТ, що ускладнюється ризиком покарання за будь-які згадки, пов’язані з Україною.

За результатами дослідження, більшість респондентів (68,6%) не погоджуються з твердженням, що російська влада надає фінансову допомогу постраждалим від дій української влади; 21,7% висловили часткову незгоду з цією тезою (табл. 1).

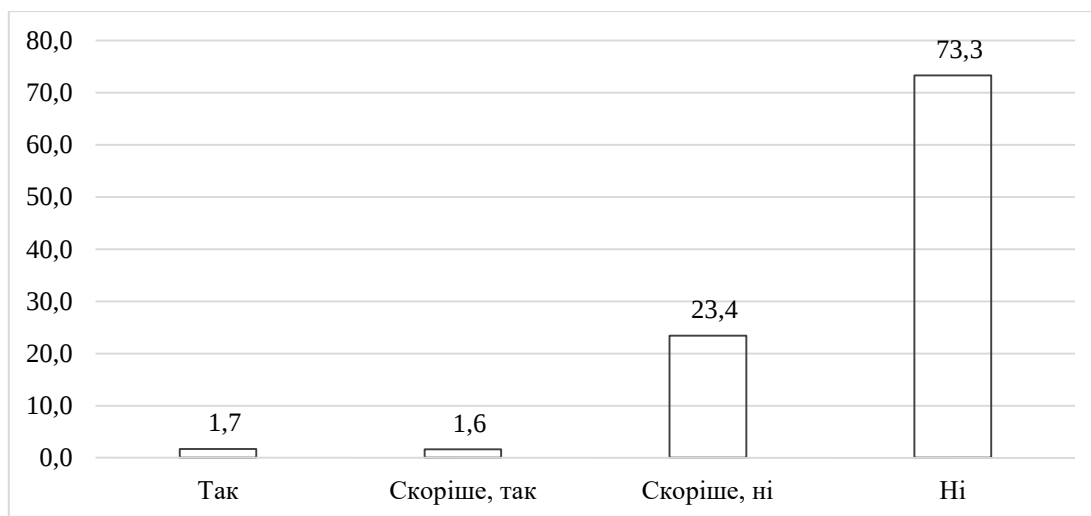

Рис. 8. Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Чи про все можна говорити телефоном з рідними, які перебувають на ТОТ?”, N = 2641, %

За даними дослідження, 47,6% респондентів не погоджуються з наративом про не-ефективність санкцій проти Росії, ще 27,4% висловлюють часткову незгоду. Щодо твердження про фінансування Росією квазіреспублік і окупованих територій, то третина респондентів вважає, що це не відповідає дійсності, тоді як 21,6% висловлюють сумнів. Респонденти вказують, що російська окупаційна влада розбудовує інфраструктуру лише у власних інтересах або для пропаганди.

Більшість учасників опитування незгодні з твердженням про полегшення ведення бізнесу на ТОТ; 50,6% категорично не погоджуються, 29,8% – скоріше, не підтримують цю позицію. Розподіл думок щодо неможливості ведення бізнесу через “рейдерство” окупантів демонструє, що 38,8% згодні з цим, а ще 32,7% висловлюють часткову згоду. Респонденти також зазначали, що умови для бізнесу залежать від рівня співпраці з окупаційною владою.

З твердженням про відсутність санітарно-епідеміологічного контролю на ТОТ погоджуються 48,5% респондентів, ще третина висловлює часткову згоду. Учасники наголошують на відсутності кваліфікованих кадрів і вивезенні якісного медичного обладнання до Росії або Криму. Переважна більшість опитаних вважає, що Росія використовує ТОТ виключно у власних інтересах (80,9%), а також що окупація позбавляє місцевих жителів базових свобод (79,9%).

У питанні про економічні умови 71,1% респондентів не погоджуються з твердженням, що життя на ТОТ стало дешевшим, а ще 19,6% висловлюють часткову незгоду. Більшість наголошує на низькій якості товарів і медичних послуг, що протирічить російським наративам про покращення умов життя. Не погоджуються з твердженням про легкість життя під контролем Росії, вказуючи на численні обмеження свободи слова, вибору та інших базових прав, 86,9% респондентів.

Таблиця 1

**Оцінка респондентами тверджень, які є наративами, поширюваними
російськими медіа на ТОТ, N = 2641, %**

Твердження	Погоджуюся	Скоріше, по- годжуюся	Скоріше, не погоджуюся	Не погоджуюся
1. Російська влада надає фінансову допомогу всім, хто постраждав від української влади	2,8	6,8	21,7	68,6
2. Санкції не працюють, Росія процвітає, і разом з нею – Донбас	10,2	14,7	27,4	47,6
3. Росія припинила фінансування розвитку “областей/республік” – все, що до цього будувалося, є останніми інвестиціями	33,9	33,2	21,6	11,3
4. Вести бізнес на підконтрольних Росії територіях подекуди стало легше – простіше отримати кредити, стартовий капітал, оформити документи	5,0	14,6	29,8	50,6
5. Бізнес неможливий – все віджимають бандити. Кримінальних елементів стало більше, вони душать всіх, хто намагається вижити	38,8	32,7	18,3	10,2
6. На контрольованих Росією територіях відсутній санітарно-епідеміологічний контроль – наявний ризик поширення небезпечних збудників хвороб/пандемій	48,5	33,3	11,6	6,6
7. Росія використовує ТОТ для власних цілей	79,8	15,0	2,0	3,3
8. Допоки території контролює Росія – свободи немає	86,4	9,3	1,0	3,3
9. На підконтрольних Росії територіях товари для життя стали дешевшими	3,8	5,4	19,6	71,1
10. Люди, які залишилися на ТОТ та прийняли російське громадянство (отримали паспорт), визнаються колаборантами	1,9	7,7	51,9	38,5
11. Більшість українців на підконтрольній Україні території вважають осіб, які залишилися на ТОТ, зрадниками	2,8	12,4	39,0	45,7
12. Українські військові іноді навмисно обстрілюють цивільне населення на ТОТ, оскільки вважають їх колаборантами	1,8	2,5	8,7	87,0

На запитання про ставлення до власників російських паспортів 38,5% респондентів заявили, що не вважають таких людей колаборантами, та 51,9% – скоріше, не погоджуються, пояснюючи це вимушеним характером отримання документів для виживання на ТОТ. Щодо наративу, що більшість українців вважають жителів ТОТ

зрадниками, то 45,7% з цим категорично не погоджуються, а ще 39% висловлюють часткову незгоду.

Переважна більшість респондентів не погоджується з твердженнями, які просувають проросійські наративи, наприклад, про обстріли цивільних ЗСУ або знищення інфраструктури на ТОТ для покарання колаборантів. Погоджуються, що ситуація з медициною на ТОТ погіршується, 60,7% респондентів, тоді як лише 8,7% вважають навпаки. У цілому опитані ВПО демонструють критичне ставлення до російської пропаганди та висловлюють переконання у поверненні Україною контролю над окупованими територіями.

Висновки. Дослідження громадської думки ВПО Запорізької області щодо ситуації на ТОТ демонструє високий рівень критичної оцінки респондентами умов життя під окупацією. Більшість опитаних не сприймають російську пропаганду та вважають, що окупаційна влада використовує ТОТ у власних стратегічних і пропагандистських цілях. Респонденти наголошують, що основними бенефіціарами окупаційного режиму є колаборанти та пенсіонери, які отримують виплати від Росії. Водночас соціально-економічна ситуація на ТОТ оцінюється переважно негативно, зокрема через відсутність якісного медичного обслуговування, контроль за інформаційним простором та утиски прав місцевих жителів.

Значна частка опитаних підтримує комунікацію з родичами, які залишилися на окупованих територіях, однак зазначає численні труднощі, пов'язані з відсутністю зв'язку, технічними проблемами та ризиками для осіб, які залишилися на ТОТ. Телеграм є основним засобом комунікації, що пояснюється обмеженнями, запровадженими окупаційною владою щодо інших месенджерів. Респонденти також повідомляють про обмежену свободу слова на ТОТ та небезпеку відкритого обговорення будь-яких тем, пов'язаних з Україною.

За результатами опитування, переважна більшість ВПО не погоджується з основними російськими пропагандистськими наративами, зокрема твердженням про покращення економічної ситуації, якості життя або позитивний вплив окупаційної влади. Більшість опитаних висловлюють впевненість у поверненні Україною контролю над окупованими територіями, а також рішуче відкидають звинувачення на адресу Збройних сил України щодо обстрілів цивільних об'єктів. Дослідження підтверджує важливість інформаційної стійкості серед ВПО та необхідність подальших досліджень щодо комунікаційних практик і сприйняття інформації про ТОТ.

Наведені дані є важливим внеском у соціологію окупації, оскільки демонструють, наскільки реальні оцінки та наративи ВПО можуть відрізнятися від штучно сформованих пропагандою. Зокрема виявлено, що ВПО не лише краще розуміють справжні умови життя на захоплених територіях, але й поширюють цю обізнаність серед своїх спільнот, спростовуючи міфи про “благополучну” окупацію. Такий підхід дозволяє переглянути сталі уявлення про інформаційну вразливість ВПО і уточнити, що саме вони переважно є активним комунікаційним містком, а не пасивними реципієнтами пропаганди.

Важливість цих висновків полягає у відображенні специфіки окупаційних процесів саме в Запорізькій області, яка перебуває у фокусі військових і політичних подій.

Аналіз ставлень ВПО демонструє не лише ідейний спротив громадян, але й структурні фактори (зокрема, соціально-економічні умови, активне залучення родинних зв'язків, доступ до українських інформаційних каналів), що формують доволі стійку позицію проти ворожих наративів. У такий спосіб запропоновані дані та інтерпретації підсилюють теоретичне поле соціології окупації, адже доводять: оптика людей, які змушені були залишити окуповані території, слугує важливим емпіричним “лакмусовим папірцем” для оцінки ефективності пропаганди та становища на ТОТ.

Список використаних джерел

1. Зубченко О.С. Дисфункції соціальних інститутів за умов окупації. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2022. № 36. С. 103–109. <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i36.1120>
2. Зубченко О.С. Образи повсякденності в окупації (на прикладі Південної України). *Український соціум*. 2023. № 4 (87). С. 85–96. <https://doi.org/10.15407/socium2023.04.085>
3. Коваліско Н.В., Бубняк С.М. Соціальне самопочуття внутрішньо переміщених осіб в Україні: соціологічний дискурс: монографія. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. 294 с.
4. Єнін М.Н., Бенедисюк Л.В. Конфліктологічна складова проблеми адаптації та інтеграції ВПО в Україні. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2024. Вип. 103. С. 76–87. <https://doi.org/10.32782/2707-9147.2024.103.7>

Надійшла 25.11.2024

Прорецензована 06.12.2024

Доопрацьована 18.12.2024

Підписана до друку 30.12.2024

References

1. Zubchenko, O.S. (2022). Dysfunctions of social institutions under the conditions of occupation. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii*, 36, 103-109. <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i36.1120> [in Ukrainian]
2. Zubchenko, O.S. (2023). Images of everyday life under the occupation (on the example of Southern Ukraine). *Ukr. socium – Ukrainian Society*, 4 (87), 85-96. <https://doi.org/10.15407/socium2023.04.085> [in Ukrainian]
3. Kovalisko, N.V., Bubniak, S.M. (2022). Social well-being of internally displaced persons in Ukraine: sociological discourse: monograph. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv [in Ukrainian]
4. Yenin, M.N., Benedysiuk, L.V. (2024). Conflictology component of problems adaptations and integrations of IDPs in Ukraine. *Sotsialni tekhnologii: aktualni problemy teorii ta praktyky*, 103, 76-87. <https://doi.org/10.32782/2707-9147.2024.103.7> [in Ukrainian]

Received on November 25, 2024

Reviewed on December 06, 2024

Revised on December 18, 2024

Signed for printing on December 30, 2024